

Ieromonah
SAVATIE BAȘTOVOI

De ce
ne doare sufletul

CATHISMA

DE CE NE DOARE SUFLETUL

Sufletul este partea nevăzută a ființei noastre. Din pricină că este nevăzut, mulți zic că sufletul nu există. Totuși, dacă limităm ființa umană la materie, trebuie să facem o deosebire între materia moartă și materia vie. Cu alte cuvinte, să răspundem la întrebările: ce pune în mișcare materia trupului? Ce face ca nasul să miroasă, ochiul să vadă, iar anumite părți ale limbii să simtă diferite gusturi? De ce vârful limbii nu simte gustul amar, iar lateralele îl simt? De ce oamenii care au suferit amputarea unui picior simt mîncărime în talpă, deși piciorul nu mai există?

În momentul survenirii morții, între trupul mort și trupul care mai înainte era viu nu este nici o diferență din punct de vedere al materiei. Aceași materie care a constituit trupul viu constituie și trupul mort. Nimic material nu a dispărut din trup, și totuși ochiul nu mai vede, urechea nu mai aude, inima nu mai bate. În cazul morților tineri acest lucru este izbitor: pielea, care mai înainte era frumoasă și atrăgea spre a o atinge, acum inspiră frică și respingere. Nimic nu a dispărut din trup, dar trupul s-a răcit. Sau poate că trebuie să recunoaștem că ceva a dispărut, ceva nevăzut ochiului nostru, ceva imposibil de pipăit și de măsurat, dar a cărui existență trebuie să o recunoaștem? Acest ceva este sufletul¹.

Fără suflet, materia trupului nu poate simți nimic, nici bucurie, nici tristețe, nici gusturi, nici mirosuri, nu poate să vadă,

¹ Argument folosit de Sf. Grigorie cel Mare în *Dialoguri despre moarte*.

nici să audă. Fără suflet, materia trupului se descompune și se risipește în natură la fel ca toate elementele aflate într-o continuă schimbare.

Faptul că piciorul amputat provoacă o senzație reală de mîncărime, iar senzațiile din vis sînt la fel de puternice ca cele resimțite cu trupul, deși în vis trupul nu participă la întîmplările nălucite, ne indică faptul că sufletul este alcătuit după chipul mădulelor trupului și că tot ce simte este asemenea simțămintelor pe care le trăim cu trupul.

Sfîntul Macarie Alexandrinul merge mai departe cu această meditație, afirmînd că sufletul are „mădulele” sale duhovnicești, cu care va resimți realitățile raiului sau ale iadului. De fapt, Sfîntul Macarie susține că sufletul care și-a atrofiat mădulele duhovnicești prin neglijarea virtuților va fi incapabil să simtă fericirea viitoare, deoarece va fi ca un paralytic, această stare fiindu-i pe-

deapsa veșnică. Sufletul, asemenea trupului, se dezvoltă sănătos și armonios prin exerciții potrivite. Așa cum trupul sportivilor este mai sănătos, mai îndemnatic și mai frumos decât trupurile leneșe și îngrășate de nepăsare, tot așa sufletele celor ce exersează virtuțile sînt sprintene și frumoase, capabile să se bucure de înălțimile raiului¹.

Din cele zise nu trebuie să deducem că sufletul are forma trupului, doar că nevăzută. Adică nu trebuie să ne închipuim sufletul ca pe o hologramă a trupului, ci doar să înțelegem că sufletul este sursa de simțire a trupului și că toate simțirile trupului se regăsesc în suflet. Sufletul nu are formă, se află în tot trupul omului, dar nu este limitat de trup, de aceea noi putem resimți cu sufletul evenimente pe care nu le-am trăit în

¹ Apostolul Pavel compară nevoia duhovnicească cu competițiile sportivilor, susținând că desăvîrșirea sufletului se obține prin înfrînarea trupului (*I Corinteni 9, 24-27*).

mod direct cu trupul, cum ar fi o veste răscolitoare sau de bucurie. Există și alte trăiri, netrupești, pe care le accede sufletul și pe care le numim „trăiri ale harului”. Nimeni nu poate cunoaște aceste trăiri decât prin unirea cu Dumnezeu, unire care face ca sufletul să nu mai fie configurat după chipul simțămintelor trupului, ci după chipul și asemănarea lui Dumnezeu.

Gîndul este energia care pune în mișcare materia. Mînia sau frica sînt rezultatul gîndului, căci nu toți ne mîniem sau ne speriem din aceleași pricini și nu toți în aceeași măsură, ci fiecare potrivit cu educația și închipuirile sale despre ce este rău sau bine, cunoștințe ce nasc gîndul care declanșează mînia sau frica. Fie că ne aprindem de mînie, punînd sîngele și mușchii în mișcare, fie „înghețăm” de frică, în primul caz înroșindu-ne, iar în celălalt devenind palizi, corpul nostru este mișcat de gînd, adică de su-

flet și nu invers. Căci nu poate trupul mort să nască nici un gând, pe cînd gîndurile ne mișcă într-acolo unde voiesc.

Puterea gîndului este atît de mare, încît mulți asceți recunoscuți ca sfinți la romano-catolici și-au provocat răni în palme doar prin închipuiri, fenomen considerat a fi înșelare demonică în tradiția ortodoxă. Stigmatetele, precum falsa graviditate cu umflarea specifică a abdomenului, sînt cazuri pe care știința le pune pe seama nevrozelor și isteriei.

Ramura medicinei care se ocupă de felul în care mintea influențează procesele fiziologice, provocînd boli, se numește „psihosomatică”. Bolile provocate de gînduri nu sînt false sau închipuite, ci doar confirmă caracterul tainic al minții omenești și faptul că tratarea medicamentoasă a efectelor nu poate vindeca cauza. Aceasta este argumentul științific în favoarea vindecării bo-

lilor sufletești prin efort duhovnicesc. Min-tea poate fi anesteziată pentru o vreme cu ajutorul substanțelor chimice, dar asta echi-valează cu anestezierea unei răni puroiate pentru a curma durerea, fără a recurge la chirurgie.

Caracterul relativ al durerii, precum și al plăcerii, rezultă din natura veșnică a firii omenești, veșnicie în care nimic stricăcios nu poate dăinui. Atît durerea, cît și plăcerea senzorială sînt realități vremelnice, urmare a căderii primilor oameni. Sfîntul Maxim Mărturisitorul consideră că Dumnezeu nu a creat nici durerea, nici plăcerea: „Dumnezeu, Care a zidit firea omenească, nu a creat împreună cu ea nici plăcerea și nici durerea din simțire (din simțuri); ci a dat minții ei o anumită capacitate de plăcere, prin care să se poată bucura de El în chip negrăit. Această capacitate (care e dorința naturală a minții după Dumnezeu), lipind-o primul

om de simțire îndată ce a fost creat, și-a avut plăcerea mișcându-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simțirii. Dar Cel Ce Se îngrijește de mântuirea noastră a înfipt, prin pronia Lui, în această plăcere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a înrădăcinat cu înțelepciune în firea trupului legea morții, ca să îngrădească nebunia minții, care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile”¹.

Pentru Sfântul Maxim nu există o graniță certă între durere și plăcere. Ba chiar plăcerea este considerată un amplificator al durerii, ceea ce este confirmat de dependențele de droguri, alcool și toate refugiile pătimășe de care suferă omenirea: „Pentru că, vrînd să scăpăm de simțirea chinuitoare a durerii, ne refugiem în plăcere, încercînd să ne mîngîiem firea torturată de chinurile dure-

¹ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 61, PG 90, 628AB; vezi *Filocalia*, vol. 3, București, 1994, pp. 336-337.

rii. Dar, grăbindu-ne să tocim împunsăturile durerii prin plăcere, întărim și mai mult zapisul aceleia împotriva noastră, neputînd ajunge la o plăcere eliberată de durere și de osteneli.”¹

Orice încercare de a înțelege omul în afara sufletului este un eșec. Din nefericire, toată medicina și psihologia modernă tratează omul ca pe un mecanism complex, pus în mișcare de reacții chimice, de unde și industria de pastile. A spune că psihologia recunoaște existența sufletului și că doar îl numește altfel sau că îl abordează „științific” este fals. Sufletul nu este o sumă de reacții chimice provocate de terminațiile nervoase. Sufletul nu este în creier, sufletul nu este în inimă, de aceea nu poate fi studiat după reacțiile creierului și nici după dorințele inimii. Sufletul este în fiecare

¹ Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Kepalaia Siapopa*, 4,42, PG 90, 1324B; în românește, vezi *Răspunsuri către Talasie, Filocalia*, vol. 3, București, 1994, p. 339.